YOSHLARNING INTELLEKTUAL SALOHIYATINI YUKSALTIRISHDA TARIX FANINING INNOVATSION O‘QITISH METODLARIDAN FOYDALANISH

Jobborov Zokirjon Abdug‘oppor o‘g‘li
Mirzo Ulug‘bek nomidagi O‘zbekiston Milliy universiteti
Tarix mutaxassisligi magistri

Annotatsiya. Mazkur maqolada tarix fanini o‘qitishda innovatsion pedagogik texnologiyalar va zamonaviy raqamli vositalardan foydalanish orqali yoshlarning intellektual salohiyatini rivojlantirish masalalari tahlil qilingan. Bugungi kunda ta’lim tizimini modernizatsiya qilish sharoitida tarix fanini o‘qitish mazmuni va metodikasini takomillashtirish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Maqolada muammoli ta’lim, loyiha asosida o‘qitish, interfaol metodlar, tarixiy manbalarni tahlil qilish, raqamli ta’lim platformalari hamda sun’iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishning afzalliklari yoritilgan.

Kalit so‘zlar: tarix ta’limi, innovatsion metodlar, intellektual salohiyat, tarixiy tafakkur, tanqidiy fikrlash, raqamli ta’lim, sun’iy intellekt, interfaol metodlar, loyiha asosida o‘qitish, tarixiy manbalar.

Ta’lim tizimining zamonaviy rivojlanish bosqichida yoshlarning intellektual salohiyatini yuksaltirish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida e’tirof etilmoqda. Jamiyat taraqqiyoti, ilm-fan va texnologiyalarning jadal rivojlanishi tarix fanini o‘qitish jarayoniga yangi pedagogik yondashuvlarni tatbiq etishni talab etmoqda. Tarix fani nafaqat o‘tmish voqealarini o‘rgatuvchi fan, balki yoshlarda tarixiy tafakkur, fuqarolik pozitsiyasi, vatanparvarlik va tanqidiy fikrlashni shakllantiruvchi muhim ta’lim vositasidir.

Tarixiy manbalar bilan ishlash – tadqiqotchilik kompetensiyalarini rivojlantirish vositasi. Tarix fanini o‘qitishda tarixiy manbalar bilan ishlash o‘quvchilarning ilmiy-tadqiqotchilik kompetensiyalarini rivojlantirishning muhim vositalaridan biridir. Tarixiy hujjatlar, arxiv materiallari, yilnomalar, arxeologik topilmalar, xaritalar va memuarlar bilan ishlash jarayonida o‘quvchilar axborotni izlash, tanlash, tahlil qilish va umumlashtirish ko‘nikmalarini egallaydilar. Bu esa ularning ilmiy tafakkurini rivojlantirib, tarixiy voqealarni chuqurroq anglashiga xizmat qiladi.

Tarixiy manbalarni tahlil qilishda manbaning yaratilgan davri, muallifi, maqsadi va mazmunini baholash muhim hisoblanadi. O‘quvchilar bir voqea haqida turli manbalarni qiyoslash orqali tarixiy haqiqatni aniqlashga harakat qiladilar. Natijada ularda dalillarga asoslangan xulosa chiqarish, tarixiy voqealarni turli nuqtayi nazardan baholash va ilmiy mushohada yuritish ko‘nikmalari shakllanadi.

Bundan tashqari, tarixiy manbalar bilan ishlash o‘quvchilarda akademik halollik tamoyillarini ham rivojlantiradi. Manbalarga to‘g‘ri murojaat qilish, iqtiboslardan oqilona foydalanish va ilmiy etikaga rioya etish keyingi ilmiy faoliyat uchun zarur kompetensiyalarni shakllantiradi.

Tarix fanini fanlararo integratsiya asosida o‘qitish. Zamonaviy ta'limda tarix fanini boshqa fanlar bilan integratsiyalash yoshlarning kompleks fikrlashini rivojlantirishda muhim o‘rin tutadi. Tarixni geografiya bilan bog‘lash tarixiy voqealarning hududiy xususiyatlarini anglashga yordam bersa, iqtisodiyot bilan integratsiya iqtisodiy jarayonlarning tarixiy rivojlanishini tahlil qilish imkonini beradi. Shuningdek, adabiyot, falsafa, huquq va siyosatshunoslik fanlari bilan uyg‘unlashtirilgan tarix ta'limi o‘quvchilarning dunyoqarashini kengaytiradi.

STEAM yondashuvi doirasida tarix faniga raqamli texnologiyalarni tatbiq etish ham samarali natijalar bermoqda. Masalan, GIS (Geographic Information Systems) texnologiyalari yordamida tarixiy xaritalarni tahlil qilish, 3D modellashtirish orqali tarixiy obidalarni o‘rganish yoki virtual reallik vositalari orqali tarixiy voqealarni jonlantirish o‘quvchilarning qiziqishini sezilarli darajada oshiradi.

Bunday integratsiyalashgan yondashuv nafaqat tarixiy bilimlarni chuqurlashtiradi, balki muammoni kompleks tahlil qilish, ijodiy fikrlash va zamonaviy texnologiyalardan foydalanish kompetensiyalarini ham rivojlantiradi.

Innovatsion metodlarning yoshlar intellektual salohiyatiga ta'siri. Tarix fanida innovatsion metodlardan foydalanish o‘quvchilarning o‘quv motivatsiyasini oshiradi, mustaqil ta'lim olishga bo‘lgan ehtiyojini kuchaytiradi va ularni ilmiy izlanishlarga yo‘naltiradi. Interfaol mashg‘ulotlar davomida o‘quvchilar o‘z fikrini erkin ifodalash, dalillar asosida munozara yuritish va jamoada ishlash tajribasiga ega bo‘ladilar.

Shuningdek, raqamli texnologiyalar yordamida tashkil etilgan darslar axborotni tezkor izlash, saralash va tahlil qilish ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Bu esa yoshlarning intellektual salohiyati, axborot madaniyati va raqamli kompetensiyalarining shakllanishiga xizmat qiladi.

Bugungi kunda tarix fanini o‘qitishda sun’iy intellekt, virtual reallik, elektron platformalar va multimedia vositalaridan foydalanish ta'lim sifatini oshirish bilan birga, o‘quvchilarning ijodiy va innovatsion fikrlash qobiliyatlarini ham rivojlantirmoqda. Shu sababli tarix o‘qituvchilarining zamonaviy pedagogik va raqamli kompetensiyalarini muntazam takomillashtirib borish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi.

Jadval 1

Tarix fanini o‘qitishda innovatsion metodlarning yoshlar intellektual salohiyatiga ta'siri

Innovatsion metod	Rivojlantiriladigan kompetensiya	Kutilayotgan natija
Muammoli ta'lim	Tanqidiy fikrlash	Mustaqil qaror qabul qilish
Loyiha asosida o‘qitish	Tadqiqotchilik	Ilmiy izlanish ko‘nikmalari
Debat va munozaralar	Muloqot kompetensiyasi	Asoslangan fikr bildirish
Tarixiy manbalar tahlili	Analitik tafakkur	Tarixiy voqealarni ilmiy baholash
Virtual muzeylar	Raqamli savodxonlik	Tarixiy bilimlarni vizual o‘zlashtirish
Sun'iy intellekt vositalari	Axborot bilan ishlash	Individual ta'lim va tahliliy yondashuv

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, tarix fanini innovatsion pedagogik metodlar va zamonaviy raqamli texnologiyalar asosida o‘qitish yoshlarning intellektual salohiyatini rivojlantirishning samarali vositalaridan biridir. Interfaol metodlar, tarixiy manbalarni tahlil qilish, loyiha faoliyati, fanlararo integratsiya hamda sun’iy intellekt texnologiyalaridan oqilona foydalanish o‘quvchilarning tarixiy tafakkuri, tanqidiy fikrlashi, tadqiqotchilik ko‘nikmalari va ilmiy dunyoqarashini rivojlantiradi. Tarix ta’limida innovatsion yondashuvlarni keng qo‘llash nafaqat ta’lim sifatini oshiradi, balki Vatanga sadoqatli, mustaqil fikrlaydigan va zamonaviy bilimlarga ega bo‘lgan yoshlarni tarbiyalashga ham xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Axmedov B.A. O‘zbekiston xalqlari tarixi. – Toshkent: O‘qituvchi, 1992.
2. Jo‘rayev N. Tarix falsafasining nazariy asoslari. – Toshkent: Ma’naviyat, 2008.
3. Maxamatjanova, N. M., Mirxaydarova, F. S., & Mirxaydarova, S. M. (2023). THE IMPORTANCE OF DIABETES IN THE DEVELOPMENT OF DEPRESSION. Инновационные исследования в современном мире: теория и практика, 2(8), 9-10.

4. Hamraev, B., & Maxamatjanova, N. (2023). ETIOLOGY AND EPIDEMIOLOGY OF SEXUAL DISEASES. Прикладные науки в современном мире: проблемы и решения, 2(3), 45-46.
5. Гафурова, С., & Юсупхаджаева, С. (2023). Дифференциальный анализ невротических расстройств при синдроме раздраженного кишечника и совершенствование медико-психологической поддержки при них. Talqin va tadqiqotlar, 1, 19.
6. Surayyo, Y., & Sabohat, G. (2023). Depressive-anxiety disorders in patients with rheumatoid arthritis and methods of their psychocorrection. Interpretation and researches, 2(3), 9-16.
7. Gafurova, S., & Yusuphodjayeva, S. (2023). Differential analysis of neurotic disorders in irritable bowel syndrome and improvement of medical psychological support in them. Science and innovation, 2(D2), 177-181.
8. YILDIRIM, S. (2026, June). Cognitive and linguocultural representation of personality traits in English and Uzbek: A comparative study. In Arabian International Conference on Science, Technology and Innovation (AICSTI 2026) (Vol. 1, No. 1, pp. 32-35).
9. Gulomjonova, N., Gayubova, K., Saydaliyeva, M., Abdinazarov, U., Mamadiyorova, S., Rasulmukhamedova, D., ... & Normurodova, F. (2025). Philology of marine conservation analyzing the role of language and narrative in shaping public perceptions of marine ecosystems. International Journal of Aquatic Research and Environmental Studies, 689-702.
10. Abdurakhmonov, M., & Shakiyeva, A. (2026). LANGUAGE, CULTURE, AND COGNITION: A CROSS-CULTURAL COMPARATIVE STUDY OF CONCEPTUAL METAPHORS. BG pulse journal, 2(6), 2016-2019.
11. Rayhona, N. (2026, May). How Internet Humor Is Changing The English Language. In International Conference on Education, Psychology and Humanities (Vol. 1, No. 5, pp. 86-90).
12. Шомуродова, Ш. Ж. (2016). ИЗУЧЕНИЕ СЕМАНТИЧЕСКИХ ПРЕОБРАЗОВАНИЙ ПРИ ОДНОСТРУКТУРНОЙ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКОЙ ДЕРИВАЦИИ (НА МАТЕРИАЛЕ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА). Ученый XXI века, (2-4).
13. Жалолов, Ж. Ж., Маҳкамова, Г. Т., & Ашуров, Ш. С. (2015). English language teaching methodology. Т.: Фан ва таълим нашриёти.
14. Ashurov, S., & Kazieva, G. (2024, November). Chet tillarni o ‘qitishda maqol va matallarning o ‘rni. In Conference Proceedings: Fostering Your Research Spirit (pp. 407-410).
15. Ашуров, Ш. (2022). Фразеологик бирликларнинг структур-грамматик хусусиятлари тадқиқи. Современные лингвистические исследования: зарубежный опыт, перспективные исследования и инновационные методы преподавания языков,(1), 69–72.
16. Шерматов, А. (2024). Tilshunoslikda kommunikatsiya nazariyasi hamda uning jarayonlashuviga doir. Переводоведение и лингвистика в эпоху цифровых технологий: изучение передовых подходов, 1(1), 13-16.
17. Shermatov, A. (2024, May). Using independent study skills in teaching “introduction to linguistic pragmatics”. In Conference Proceedings: Fostering Your Research Spirit (pp. 613-616).
18. Jabborov, B., Sharipova, S. S., & Istamova, S. (2025, November). O ‘ZBEK IBORALARINING MILLIY MENTALITETNI IFODALASHDAGI O ‘RNI. In Conferences (Vol. 1, No. 01).
19. Fayzullayeva, M. B. (2023). O’TKIR HOSHIMOV ASARLARIDA “ONA” VA “AYOL” OBRAZLARI TALQINI. Экономика и социум, (6-2 (109)), 131-134.
20. Mamirova, D. (2024). REKLAMA MATNLARIDA XRONOTOPNING LINGVISTIK XUSUSIYATLARI. Innovation: The journal of Social Sciences and Researches, 2(1), 45-47.
21. Мамирова, Д. Ш. (2020). REKLAMA MATNLARINING TIL XUSUSIYATLARI. МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ИСКУССТВО СЛОВА, 3(4).
22. Karimov I.A. Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma’naviyat, 2008.
23. Madraimov A., Fuzailova G. Manbashunoslik. – Toshkent: Fan, 2008.
24. Sagdullayev A.S., Aminov B.B., Mavlonov O.M., Norqulov N. O‘zbekiston tarixi. – Toshkent: Universitet, 2019.